

Курс: «Қаржылық сауаттылық: 20 минуттық қорғаныс курсы»

1-бөлім — Қаржылық негіз (5 минут)

Теория

Қаржылық сауаттылық — бұл табысты дұрыс басқару, шығынды бақылау және болашаққа жинақ жасау қабілеті.

Негізгі 3 үфым:

- **Табыс** — сізге келетін ақша (жалақы, шекіртақы, бизнес табысы).
- **Шығыс** — жұмсалатын ақша (тамак, жол ақысы, жазылымдар).
- **Жинақ** — болашаққа сақталған қарожат.

Қарапайым ереже:

Айлық табыстың кемінде 10–20%-ын жинаққа қалдыру.

Мысал

Студенттің айлық табысы — 100 000 тг.

- 70 000 тг — қажетті шығындар
- 20 000 тг — қосымша шығын
- 10 000 тг — жинақ

Егер ол 6 ай бойы 10 000 тг жинаса → 60 000 тг қоры болады.
Бұл күтпеген жағдайда (телефон бұзылса, емделу керек болса) көмектеседі.

2-бөлім — Онлайн қауіпсіздік (5–7 минут)

Теория

Қазіргі кезде алайқтар көбіне онлайн банкинг, SMS, мессенджерлер арқылы әрекет етеді.

Маңызды ережелер:

- Картада нөмірін, CVV кодты ешкімге бермеу
- Банк атынан келген қонырауға сенбеу
- Қауіпсіз пароль қолдану (кемінде 8–12 таңба, әріп+сан)
- 2FA (екі факторлы қорғаныс) қосу

Мысал

Сізге белгісіз нөмірден қонырау келді:
«Сіздің картаның бұғатталды, кодты айтыңыз».

Бұл —

алайқтық.

Банк ешқашан SMS код сұрамайды.

Егер кодты айтсаңыз — алайқ сіздің картаныздан ақша шешуі мүмкін.

3-бөлім — Алаяқтықты тану (5–8 минут)

Теория

Интернеттегі ең кең таралған алаяқтық түрі — **фишинг**.

Фишинг — жалған сайт немесе хабарлама арқылы жеке деректерді алу.

Алаяқтық белгілері:

- Күмәнді сілтеме (қате жазылған домен)
- «Тез арада төлеңіз!» деген қысым
- Тым тиімді ұсыныс («100% табыс»)
- Грамматикалық қателер

Әлемде кең таралған мысалдардың бірі — Google Docs phishing attack.

Бұл шабуыл кезінде қолданушыларға жалған Google Docs шақыруы жіберіліп, аккаунттары ұрланған.

Мысал

Сізге SMS келді:
«Сізге 500 000 тг ұтыс! Сілтемеге өтіңіз».

Сілтеме: bonus-kz2025.site

- 👉 Ресми компания сайттары әдетте .kz немесе .com доменінде болады.
- 👉 Күмәнді сайтқа кірмей, «КиберҚалқан» жүйесінде тексеру керек.

○ Қорытынды

Қаржылық сауатты адам:

- Ақшасын жоспарлайды
  - Жинақ жасайды
  - Жеке деректерін қорғайды
  - Күмәнді ұсынысқа сенбейді
- Қауіпсіздік — білімнен басталады.